

#hazhozjonamuzeum

A SZÁZADFORDULÓ MŰVÉSZETE: SZIMBOLIZMUS, SZECCESSZIÓ

Az európai századforduló művészete
A szecesszió iparművészete

Szecesszió építésze: Magyar szecessziós építészet Budapest határain túl

1. Mit jelent a szecessziós népi építkezés kifejezés?

Száz évvel ezelőtt a kultúra számos egyéb területéhez hasonlóan az építészek is buzgón keresték a nemzeti stílust, a gyökereiben is magyar építészetet. A **századforduló stílusváltását** egyébként is az jellemezte, hogy elfordult a nemzetközi jegyekkel bíró historizáló irányzatoktól, és valami egyedire törekedett. Ihletet ehhez többek között a **nemzeti hagyományokból** merített, és így alakultak ki a nem csak nevükben, de ránézésre is jól megkülönböztethető változatok: *Jugendstil, Art Nouveau, Szecesszió, Style Liberty*.

Lechner Ödön hatása az őt követő generáció építészetére igen nagy volt, noha ő maga a Műegyetemen soha nem tanított, mesteriskolát nem vezetett. Az egyetemi oktatással szembeni alternatívát jelentették a huszadik század első évtizedében Lechner nézetei, így az akadémizmussal szembehelyezkedők tulajdonképpen szellemi vezérüknek tekintették őt.

Kik az alkotói, mesterei?

- Komor Marcell
- Jakab Dezső
- Medgyaszay István
- Márkus Géza
- Magyar Ede
- Fiatalok köre: Kós Károly
- Toroczkai Wigand Ede

1.1 Mi jellemezte?

A lechneri magatartásmód azonban nem szakadt el teljesen a historizmustól (Hauszmann és Lechner együtt voltak diákok Berlinben), csak más módon, mindenkinél önállóbban és eredeti módon élte át a formálás lehetőségét. A „nemzeti építőstílus”, a „magyar szecesszió”, a „nemzeti jellegű modern építészeti kezdetek” mind kifejezett valamit abból a magyar nemzeti forma teremtésére irányuló szándékból, amelyet Lechner magáénak vallott, s amelyet már Huszka József kezdeményezett. Fülep Lajos *Magyar építészet* (1916) című tanulmányában tisztázta e törekvések értelmét, **a nemzeti és az egyetemes emberi egymáshoz tartozását és különbözőségét.**

- Lechner törekvéseit, művészetét sokan tisztelték, valóban ez volt a magyar századforduló egyik legnagyobb értéke a városfejlődés új tendenciái mellett. Jó néhány fiatal építész dolgozott együtt vele rendszeresen vagy alkalmanként. A Lechner-követők elsősorban közülük kerültek ki (Baumgarten Sándor, Körössy Albert Kálmán, Komor Marcell és Jakab Dezső, korai munkáiban Márkus Géza és Lajta Béla, s részben Vágó József, Sebestyén Artúr is).
- Lechnerhez képest inkább az angol Arts & Crafts mozgalom adta a szellemi háttérét annak az **1908**-ban színre lépő építészgenerációnak, kiket az utókor **Fiatalok**nak nevez. Közéjük soroljuk Kós Károlyt, Györgyi Dénest, Jánszky Bélát, Zrumeczky Dezsőt – hogy csak néhányukat említsük. Munkáikhoz a magyar népi építészetből merítettek ihletet.
- Más alternatívát mutatott fel Medgyaszay István munkássága, aki a magyar népi építészet elemeit tudatosan igyekezett a modern építészet eszköztárával (beton) összhangba hozni.

Az első világháború okozta törés után a magyar építészet története már máshogy folytatódott.

2.1 Komor Marcell (1868–1944)

Egy pesti zsidó család hetedik, legkisebb gyermeke volt, asszimilálódott édesapjuk hazafias érzésektől vezérelve magyarosította nevét Kohnról Komorra. Építész diplomáját 1891-ben szerezte meg a Műegyetemen, ezután dolgozott Czigler Győző, Hauszmann Alajos, majd Lechner Ödön, a magyar szecessziós építészet mestere irodájában. Lechner oldalán vehetett részt az Iparművészeti Múzeum belső terének kialakításában, a Stefánia úti Magyar Állami Földtani Intézet épülettervének elkészítésében.

A fiatal építész 1897-től kezdett együtt dolgozni **JAKAB DEZSŐ**vel, akivel irodát nyitottak, közös műtermes lakóházuk – amelynek falán ma Komor Marcell emléktáblája látható – a budai Keleti Károly utcában 1909–10-re épült fel. Az 1918-ig tartó együttműködés Komor életének legsikeresebb időszaka lett, az alkotópáros a magyaros szecesszió követőjeként vált ismertté. Kezdetben főként lakóépületeket, bérházakat terveztek, majd városrendezési feladatokat is kaptak. Ilyen megbízásuk volt Székelyföld "szívében", Marosvásárhelyen az új városközpont megalkotása.

LEGMEGHATÁROZÓBB ÉPÍTÉSZEK!

2.1 Komor Marcell (1868–1944)

Az építészeti szakíróként is kiemelkedő Komor Marcellnek a századfordulón a millenniumra utaló Ezrey álnéven jelentek meg szakcikkei a *Pesti Hírlap*ban, valamint 1901-től az általa alapított és szerkesztett *Vállalkozók Lapjában*. Ennek utóda 1928-tól a *Tér és Forma* című modern építészeti folyóirat lett. Írásaiban a szecesszió magyar irányzata, az önálló magyar nemzeti építészeti stílus, a népi díszítőmotívumok és a korszerű technológiák együttes alkalmazása mellett foglalt állást.

A vészidőszak idején, 1944 nyarán Keleti Károly utcai villáját "csillagos házzá" nyilvánították, ezekbe a Dávid-csillaggal megjelölt házakba kellett költözniük a zsidóknak. A nyilasok az év novemberében az utcáról hurcolták el a nővérehez tartó idős embert, majd nyugat felé hajtották. Komor Marcell november 29-én tisztázatlan körülmények között halt meg.

LEGMEGHATÁROZÓBB ÉPÍTÉSZEK!

Melyik épületet tervezte?

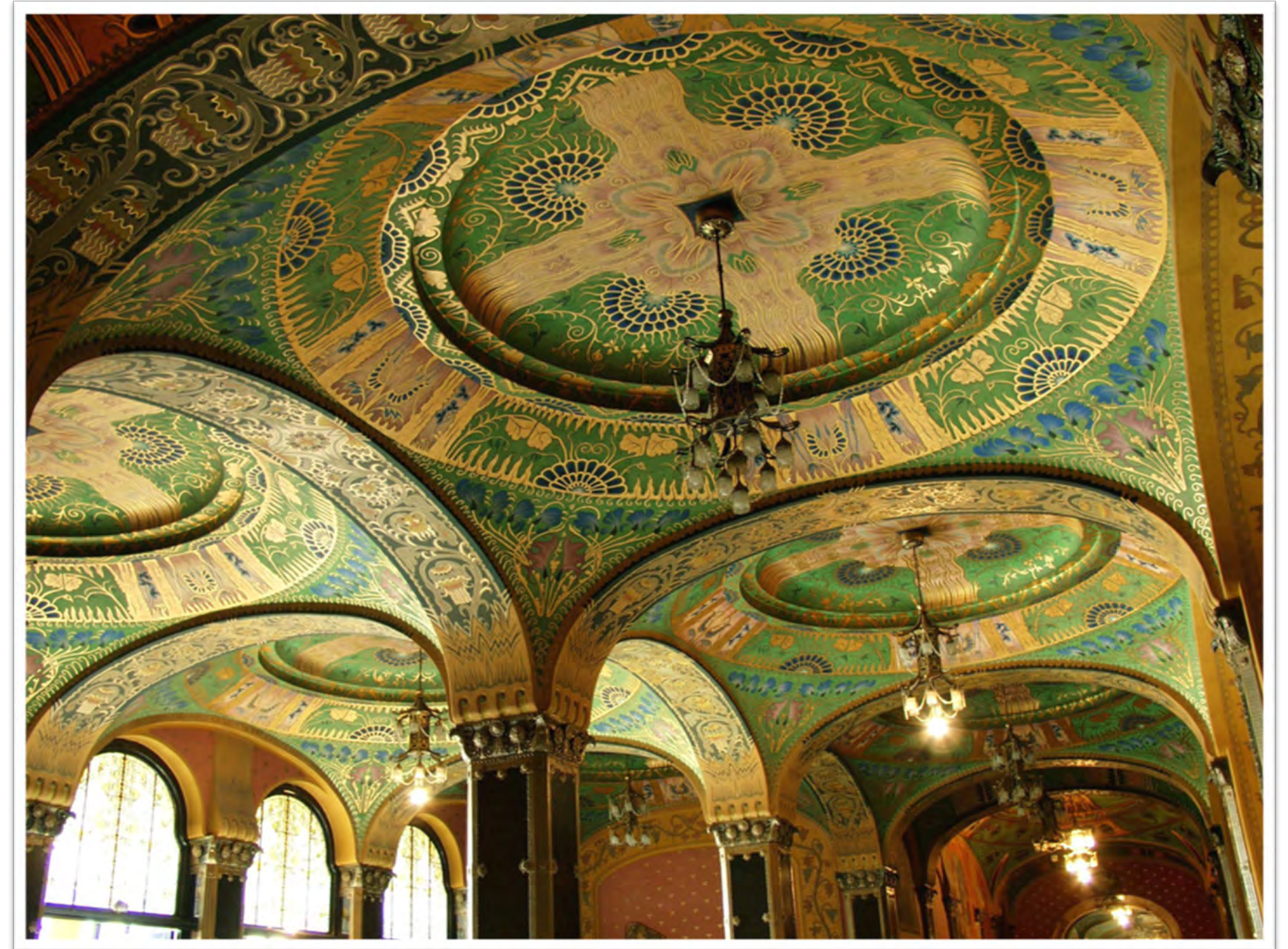
A Komor Marcell–Jakab Dezső építészpáros számos szecessziós stílusú középületet is megálmodott és kivitelezett, többek között a szabadkai zsinagógát és Városházát (utóbbi közelében ma szobruk is áll), a marosvásárhelyi Városházát és Kultúrpalotát, a nagyváradi Fekete Sas szállót, a pozsonyi Vigadót és Zenepalotát.

2.1.1 Szabadka, Zsinagóga, 1910

A **szabadkai zsinagóga** a világ egyetlen szecessziós stílusban épült zsidó szakrális épülete, amelynek üvegablakai Róth Miksa műhelyében készültek. Az 1990 óta Szerbia kiemelt jelentőségű műemlékei között szereplő zsinagóga az 1970-es évekre nagyon rossz állapotba került, egyik kupolája bedőlt, az épület majdnem összeomlott. Rekonstrukciója csak 2012-ben kezdődött el, a 2018-ban befejezett felújításhoz a magyar állam is hozzájárult.

2.1.2 Marosvásárhely, Kultúrpalota, 1911–1913

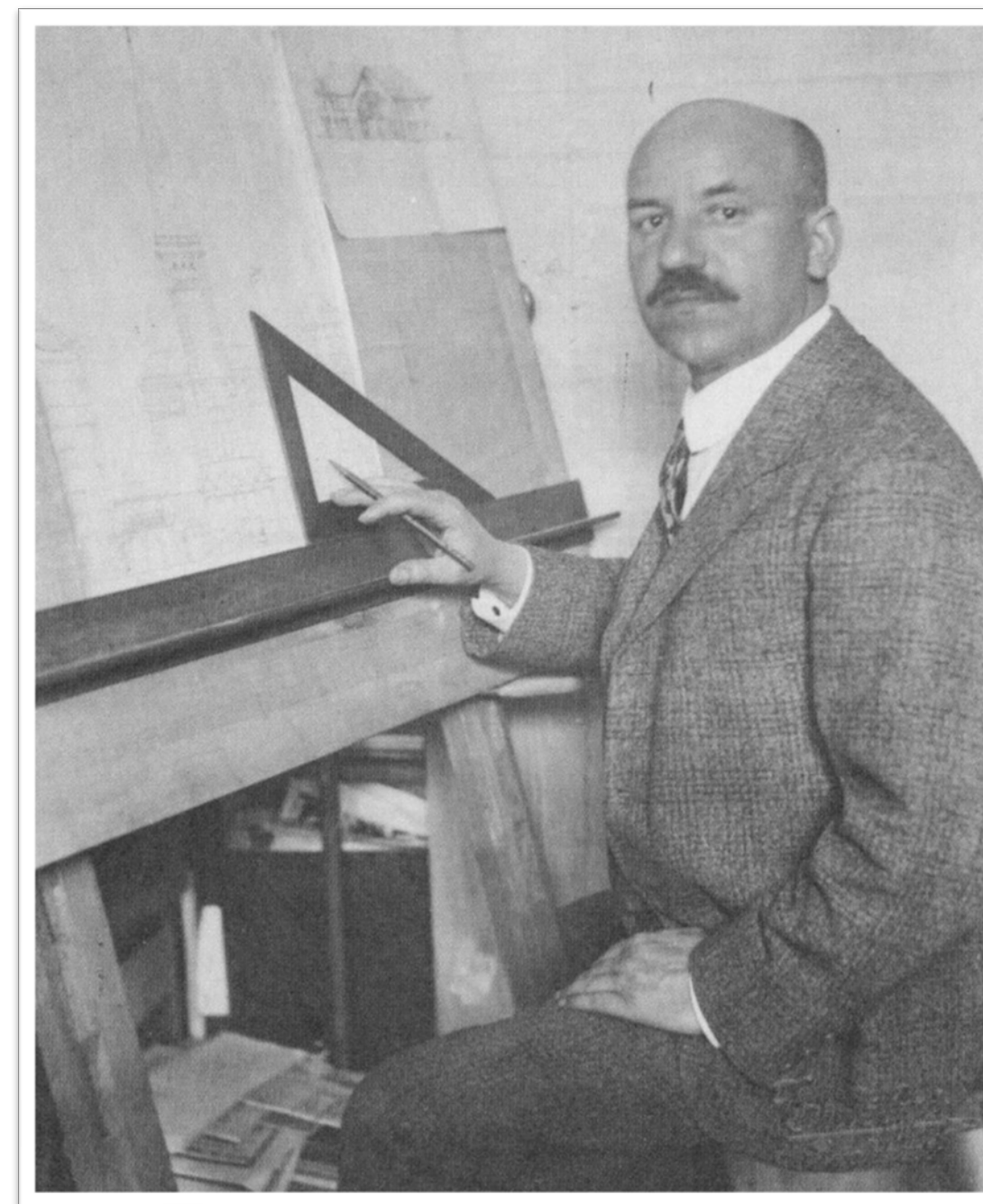
Komor és Jakab nevéhez fűződik a korszak egyik legjelentősebb magyar építőművészeti alkotása, az 1911–1913 között épült marosvásárhelyi Kultúrpalota architektúrájának kialakítása, a palota tükörtermi üvegablakai szintén Róth Miksa munkái. Az elképzelések szerint a két épület (a Városháza és a Kultúrpalota) Magyarországot képviselte volna az 1914-es San Franciscó-i világkiállításon, de az első világháború miatt csak az ólomüveg ablakok rajzait küldték el, és ezek különdíjat nyertek.

2.2 Medgyaszay István (1877–1946)

Medgyaszay 1877. augusztus 23-án született Budapesten még Benkó István néven. Anyai nagyanyja, Medgyaszay Kornélia családnevét 1906-ban vette fel, miután a család fiú ágon kihalt. Már az **édesapja** is építész volt, igaz, ő még első generációs; kőművesből lett építőmester, tervező építész és az Állami Ipariskola tanára, szakkönyvek, cikkek szerzője. Ő volt az **első magyar cementgyár megalapítója** Nyergesújfalun, kísérleti betonszerkezeit az 1873-as párizsi világkiállításon is bemutatták. Amikor 1893-ban elhunyt, a család anyagi helyzete megrendült, legidősebb fia, István a Magyar Mérnök és Építész Egylet anyagi támogatása révén tudta csak tanulmányait folytatni. Ennek viszonzásaként húsz évvel később a Nemzeti Színház pályázatán nyert díja felét, 5000 koronát ajánlott fel az egylet árvaalapja számára.

Bécsben, majd Csernovicban (jelenleg Ukrajna) dolgozott tervezőként, innen újra Bécsbe visszatérve egy tervével elnyerte az uralkodó ösztöndíját, és felvették a bécsi Képzőművészeti Akadémia építészeti mesteriskolájára, amelyet akkor **Otto Wagner** vezetett. Ezzel egy időben a bécsi Műszaki Főiskola magasépítési szakára is beiratkozott, majd 1902-ben átiratkozott a budapesti Műegyetem építész szakának harmadik évfolyamára.

LEGMEGHATÁROZÓBB ÉPÍTÉSZEK!

2.2 Medgyaszay István (1877–1946)

Ebben az időszakban került kapcsolatba a **gödöllői művészekkel**: Körösfői-Kriesch Aladárral, Nagy Sándorral, Sidló Ferencsel. A gödöllői művészkolónia a leginkább William Morris nevével fémjelzett angol Arts & Crafts mozgalomhoz hasonlóan az egyre jobban elidegenedett világgal szemben a kézművességen keresztül a munka, a művészet és az élet harmonikus egységét akarta megteremteni. Míg Morrisék a középkorhoz nyúltak vissza, a gödöllőieknek a **népművészet** szolgált inspirációs forrásként. Gyűjtőmunkába kezdtek, amelyben Medgyaszay is részt vett, a népi építészet alkotásait Kalotaszegen, a Székelyföldön és a Dunántúlon tanulmányozta.

Az első megbízásait új épületek tervezésére – a korábbi kastélybővítések, -átépítések után – szintén a gödöllői művészekről kapta. Ezek a műteremházak már a saját kialakult stílusát mutatják, amely a bécsi szecesszió, az angol Arts & Crafts és a magyar népművészet hatásait ötvözi. Mindkét épület tartalmaz szerkezeti és formai újításokat.

LEGMEGHATÁROZÓBB ÉPÍTÉSZEK!

Melyik épületet tervezte?

- **Gödöllő:** művészházak
- **Veszprém:** Petőfi Színház,
- **Sopron:** Színház, átépítés
- **Rárósmúlyad:** Szent Erzsébet templom
- **Mátraháza:** Turistaszálló
- **Budapest:** Baár-Madas Református Leánynevelő Intézet
- **Balatonalmádi:** Szent Imre plébániatemplom

2.2.1 Gödöllő, Nagy Sándor műteremháza, 1906

Gödöllői művésztelep számára 1906-ban épített két műteremházán valósította meg a népi-nemzeti hagyományokat; az azokat egyéni felfogásban megjelenítő villák kubisztikus formarendjükkel és puritán felületképzésükkel a századelő magyar építészetének legkorszerűbb alkotásai. A Gödöllőn letelepedő művészek saját életvitelükben is igyekeztek megvalósítani a művészet, a munka és az élet harmonikus egységét. Ezt a célt szolgálták Medgyaszay műteremházai is. Az angol stíluselemeket és magyar népművészeti motívumokat ötvöző házak jellegzetessége, hogy a tervező a természetes építőanyagokat (fa, kő, téglá) a maguk szépségében hagyta érvényesülni.

Nagy Sándor festőművész háza téglafalainak síkját áttört mintázatú mellvéd, faragott faoszlopok, valamint szokatlan elrendezésű és méretű ablakok tagolják. A belül faburkolatú épület földszintjének központja a társalgó. A hatalmas, napfényes műterem és a hálószoba az emeleten kapott helyet. Medgyaszay építette a ház szomszédságában lakó Leo Belmonte házát is.

2.2.2 Veszprém, Petőfi Sándor Színház, 1907

Medgyaszay 1907-ben kapott megbízást a **veszprémi színház** megtervezésére. A tervezési program szerint az épületnek multifunkcionálisnak, filmvetítések és bálók rendezésére is alkalmasnak kellett lennie. A falak anyaga téglá, a födémek, a lépcsők, a páholyok, az erkélyek, az ablakkeretezések vasbetonból készültek.

A veszprémi színház nemcsak magyar viszonylatban, hanem nemzetközi szinten is jelentős állomása volt a vasbetonépítésnek. Az épületszerkezeten kívül az épületgépészeti megoldások is a legkorszerűbbek voltak: központi légfűtés, wolframos villamos izzólámpák a színpadon, teljesen új rendszerű nézőtéri csillárok. Medgyaszay részletesen foglalkozott az akusztikai és a tűzvédelmi kérdésekkel is. Az itt elért szakmai és közönségsiker hozta meg a következő megbízatást a soproni színház áttervezésére.

2.2.3 Rárosmulyad, Szent Erzsébet-templom, 1908–1910

1909–1910-ben több iskolát, templomot és lakóépületet tervezett, majd 1911 januárjában Kairóba és onnan Luxorba utazott. Szintén 1912-ben épült fel a veszprémi múzeum és az ógyallai (ma Szlovákia) templom, amely Medgyaszaynak a fa mint építőanyag felé fordulását fémjelzi, ettől kezdve a konstrukciós újításait ezzel az anyaggal valósította meg.

Medgyaszay a templomépítészetben is alkalmazta a vasbetont. Első jelentős alkotása a **Rárosmúlyadon** (ma Szlovákia) álló **Szent Erzsébet-templom**, amelynek centrális teréhez egy különálló, a kalotaszegi építészetet idéző, szintén betonból készült harangtorony tartozik. Később Püspökladányban, Balatonalmádiban, Szigetszentmiklóson és Budapest több kerületében, többek között Kelenföldön, Csillaghegyen épült templomok mutatják Medgyaszay István jellegzetes stílusát.

2.3 Márkus Géza (1872–1912)

Tanulmányait Budapesten végezte, utána Hauszmann Alajos és Lechner Ödön tervezőirodájában dolgozott. Több színházépületet tervezett: a kolozsvári nyári színházat (Spiegel Frigyessel), valamint a volt Népoperát (utóbb Városi, ma Erkel Színház; Komor Marcellal és Jakab Dezsővel). Jelentős műve a Lechner Ödön hatását mutató kecskeméti ún. Cifra-ház és a budapesti Vörösmarty-szobor talapzata. Színházi díszleteket is tervezett. A *Művészet* c. folyóirat számára díszítőrajzokat készített.

LEGMEGHATÁROZÓBB ÉPÍTÉSZEK!

Melyik épületet tervezte?

- **Kecskemét:** Cifra palota
- **Kecskemét:** Kaszinó
- **Budapest:** Bakáts téri Erdey-féle szanatórium
- Vörösmarty-szobor talapzata

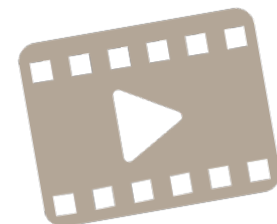
2.3.1 Kecskemét, Cifrapalota, 1902–1903

A kecskeméti Cifrapalota építkezését még 1902-ben kezdték meg, s mintegy 10 hónap múlva, 1903 nyarán már készen állt az épületet. Az átadás után a kecskemétiak hamar megszerették a pécsi Zsolnay gyár kerámiadíszével ékes épületet, motívumai számos magánház homlokzatát ihlették meg.

A gazdaságos hasznosítás miatt többfunkciósra tervezték az épületet: földszintjén az utca felől nyíló nagyméretű ajtókkal ellátott üzletek és raktáraik működtek, az első emeleten a Kereskedelmi Kaszinó Díszterme és egyesületi helyiségei, míg a második emeleten három bérlakás kapott helyet.

A Cifrapalota esetében nem beszélhetünk egyértelmű főhomlokzatról, az U alakú épület mindhárom homlokzata egyenlő rangú. Mindhárom homlokzat tengelyszimmetrikus, mely jól érzékelhető a sugárúti homlokzat zárterkélyre emlékeztető, íves záródású középső rizalitjánál.

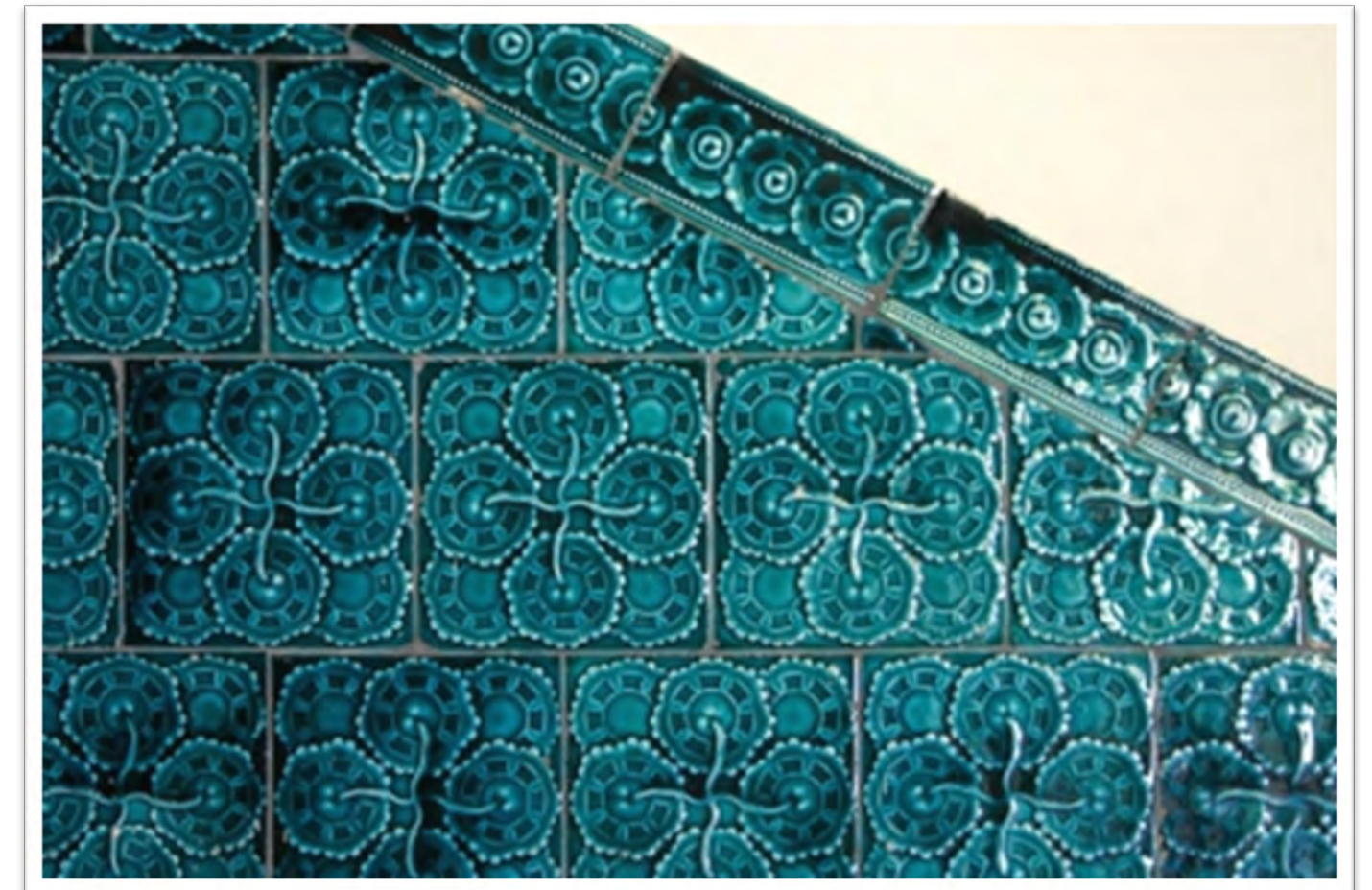
Cifrapalota, épület bemutatás a 2016.09.17-i „Épületvezetés” alkalmából készült.

2.3.1 Kecskemét, Cifrapalota, 1902–1903

A kecskeméti épületen a legtöbb megoldás a Lechner-iskola jellemzőit mutatja. Ide sorolható például a hullámzó vonalú attika, azaz a felvidéki reneszánsz emlékekről átvett pártázat, melyet akkortájt magyar eredetűnek tartottak. Lechneri utat követ a Cifrapalota vakolatarchitektúrával tagolt, gazdagon díszített homlokzata is. Mindezekon túl a tetőcserepek és a tetőt díszítő „galamb kibúvók”, „gombák” és „kémények” is a pécsi Zsolnay gyár termékei.

Az épület belső terei a külsőhöz képest kevésbé díszítettek, közülük a Pávás terem, a Kereskedelmi Kaszinó egykori díszterme a legreprezentatívabb. Az ovális alaprajzú teret kék eozinmázás csempék, meggypiros és kék pirogránit díszek, festett gipszstukkóból kivitelezett, de eredetileg eozinos kerámiából tervezett pávák, és egykori arany háttérű, gazdag fehér stukkódíszítés jellemzi.

2.4 Magyar Ede (1877–1912)

Oszadszki Mihály asztalos harmadik gyermekeként született. Hároméves volt, amikor a család felvette a Magyar nevet. A Budapesti Állami Felső-Építőipari Iskolában szerzett építőmesteri képesítést 1901-ben. Külföldi tanulmányútjai után főleg Szegeden tevékenykedett. A szegedi Reök-palota 1907-es megépítése hírnevet szerzett neki, és sorra kapta a megrendeléseket. Mindössze 35 évesen, szerelmi bánatában önkézével vetett véget életének.

LEGMEGHATÁROZÓBB ÉPÍTÉSZEK!

Melyik épületet tervezte?

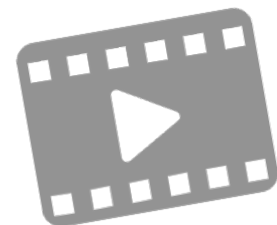
- Szeged: Reök-palota
- Szeged: Ungar-Mayer-ház
- Kaposvár: Csiky Gergely Színház (Stahl Józseffel)

2.4.1 Szeged, Reök-palota, 1906–1907

A palota 1907 novemberében készült el luxus kivittel, többnyire helyi művészek és mesteremberek közreműködésével. A kétemeletes saroképület minden részletén a szecesszió jellemző formakincsei fedezhetők fel – a stilizált virágmotívumok, az éles vonalak kerülése, a gyűrött falfelületek, az alapvető falsíkok hullámos kialakításának alkalmazása révén. Magyar Ede a homlokzati felületeket vízszintes és függőleges irányban plasztikus szobrászati eszközökkel alakította ki. A nyitott és zárt erkélyek változatos kialakítása is rendhagyó módon lett megépítve. A kivitelezés során Winkler és Társai pesti épületszobrászok valódi méretű szénvázlatok alapján rabichálóra vagy a nyers felületre hordták fel a gipszes mészhabarcspépet. A motívumokon további, az építető foglalkozására utaló vízinövények szimbólumain túlmenően más ornamenseket is láthatók. Így a főbejárat feletti orommezőbe komponált két lófej a lótenyésztéssel is foglalkozó földbirtokosra, míg a sarokrész tetején alig észrevehetően terpeszkedő nagy szárnyú madár az egykori Feketesas utcára utal. A kovácsoltvas munkákat a Kiss János szegedi lakatosmester műhelyében dolgozó Fekete Pál díszkovács készítette Magyar Ede rajzai alapján.

rabicháló: vakolat alá helyezett szigetelő szövet, háló

A **Reök-palota** Magyar Ede főműve, a florealis szecesszió különleges megnyilvánulása. Tervezője kifinomult ízléssel álmolta architektonikus formákba az építető, Reök Iván vízépítő mérnök hivatását megjelenítő vízi- és növényvilágot.

2.5 Fiatalok csoportja

A népi megújulás igazi szellemét a legkövetkezetesebben a Fiatalok csoportja mutatta fel. Az 1883–1885 körül született fiatal műegyetemi hallgatók építészgenerációjának jelentkezése ez, a századelő zenei és irodalmi népművészet felé fordulásával egy időben.

Kós Károly köré szerveződik a csoport: Jánszky Béla, Zrumeczky Dezső, Kozma Lajos, Györgyi Dénes, Mende Valér, Tátray Lajos vagy – közvetve ugyan, Mende Valér révén – Bábolnay József is. A munkáikból kiállításokat szervező és népi építészeti felméréseket végző hallgatók teremtették meg erkölcsi és esztétikai ideáljukat a népművészet folytatásának igényével, de a korabeli európai, angol és finn építészetre s az angol iparművészeti mozgalom eredményeire is figyelve, általuk is ihletve. Nevüket Málnai Bélától, a kor jeles építésztől, *A Ház* című folyóirat szerkesztőjétől kapták második műegyetemi kiállításukat követően.

A „Fiatalok” legfőbb célkitűzése egy új, **nemzeti építészet megteremtése** volt. A keleti építészet formáinak a népi motívumkinccsel való ötvözésével új stílust teremtettek.

A „Fiatalok” jól ismerték a népi építészetet, amelynek szerkezeti megoldásait, anyagát és szemléletmódját szerették volna átültetni a kortárs műépítészetbe.

LEGMEGHATÁROZÓBB ÉPÍTÉSZEK!

Arts & Crafts mozgalom: Brit mozgalom, jelentése *Művészetek és Mesterségek*. 1888-tól datálható.

Lényege, hogy a középkori céheket, a kézműves mesterségeket tekintették példának a gépies tárgyalkotással szemben.

Fő képviselői: William Morris, Charles Robert Ashbee, Walter Crane, Charles Rennie Mackintosh

2.6 Kós Károly (1885–1977)

Kós Károly Temesváron született. Édesapja postatisztviselő volt, akit előbb Nagyszebenbe, majd Kolozsvárra helyeztek át. Kós a kolozsvári református kollégiumban érettségizett, majd tanulmányait a budapesti József Műegyetemen folytatta, előbb mérnöki, majd építész szakon. 1907-ben szerzett diplomát. Ebben az évben mutatkoztak be az ún. Fiatalok. Kós Károly erdélyi tanulmányútjainak tapasztalatát 1908-ban könyvben is megjelentette *Erdély népi építészete* címen. Kós Károly friss diplomásként jelentős megbízásokat nyert el. Első fontosabb építészeti műve a Zrumeckzy Dezsővel közösen tervezett óbudai református parókia és imaház.

LEGMEGHATÁROZÓBB ÉPÍTÉSZEK!

Melyik épületet tervezte?

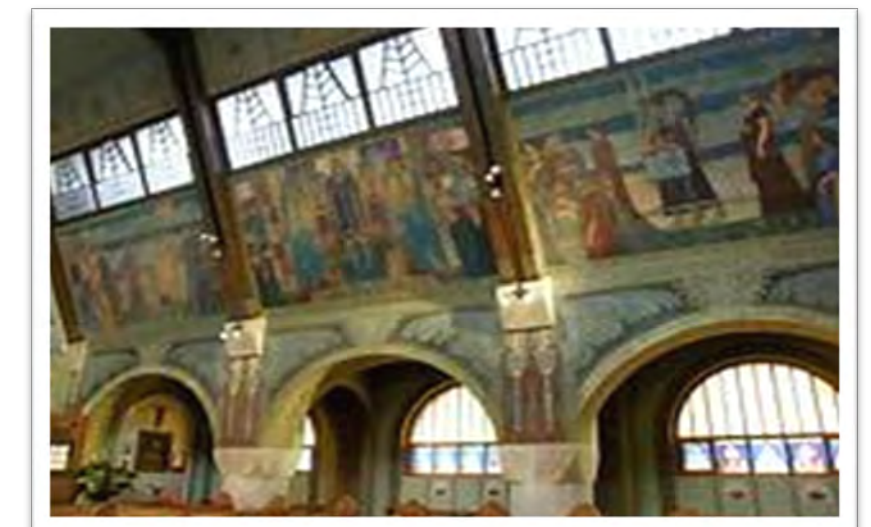
- **Zebegény:** Római katolikus templom, Jánszky Bélával
- **Budapest:** Állatkerti pavilonok (például Madárház), Zrumeckzy Dezsővel
- **Budapest:** Városmajor utcai iskola, Györgyi Dénessel
- **Budapest:** „Wekerle” Munkás és Tisztviselőtelep központja
- **Sepsiszentgyörgy:** Székely Nemzeti Múzeum

2.6.1 Zebegény, templom, 1908

Ezzel egy időben, 1908-ban tervezte meg Jánszky Bélával együtt a **zebegényi katolikus templomot**, amely egytornyos, kőlabazatos, vakolt homlokzatú épület, amelyen feltűnő a félköríves bélletes kapu. A romanika felidézése itt azon gondolat és tapasztalat építészeti megfogalmazása, hogy a román kori építészetünk sok eleme – egyszerűsége és anyaghasználata miatt – a népi építészetbe beépülve élt tovább. A Havas Boldogasszony-plébániatemplom külső megjelenésének tömör formái a belső térben folytatódnak. A háromhajós tér árkádsorát meglepően zömök oszlopok hordozzák. Felettük összetámasztott szarufákra emlékeztető falsáv emelkedik, ahol fríz és ablaksor kapott helyet. A romanika hagyománya él tovább a félköríves apszisban és kápolnában. Kós ezen épülete határozott egyéni stílust képvisel. Látjuk, hogy az építész nem törekszik a szimmetriára, szívesen használja a természetes anyagokat, és az épület részeinek látszólagos rendezetlensége nagyon is átgondolt használhatóságot takar.

apszis: íves kiöblösödésű fülke, itt: szentély

2.6.2 Sepsiszentgyörgy, Székely Nemzeti Múzeum, 1911–1912

Sepsiszentgyörgyön található a Székely Nemzeti Múzeum épülete.

A múzeumépület külső képét a terméskő lábazat, a vakolt, dísztelen falak, rajtuk keskeny és magas ablakok határozzák meg, felettük meredek, változatos tetőkkel. A kapu fölött a fa haranglábakra hasonlító magas gúlatető, amely megismétlődik a mögötte levő kerített udvarból nyíló épületrész tornyában, négy fiatoronnyal kiegészülve. A tető alatti fűrészelt deszkafal az erdélyi fa harangtornyok világát idézi. A múzeum két szinten helyezkedik el, alaprajza kiegyenesített Z betűre hasonlít.

2.6.3 Mely művek köthetőek a nevéhez az Iparművészeti Múzeum gyűjteményéből?

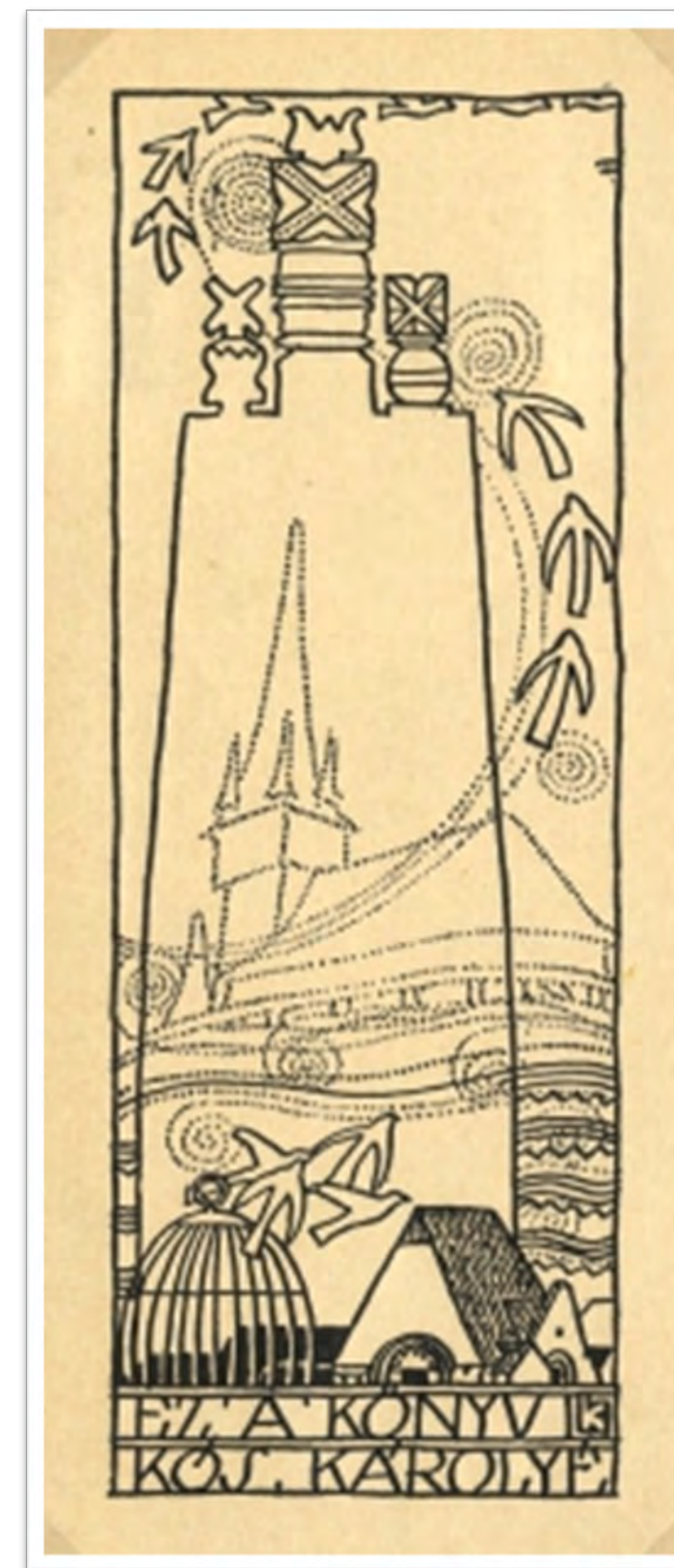

Kós Károly: Paraván – Attila halálának ábrázolásával
1909 körül
Jávorfai kőrisfa

Miért érdekes?

Kós Károly 1909-ben a *Magyar Iparművészet* című folyóiratban közölte grafikai sorozatát és kéziratát *Attila királról ének* címmel. Az eredetileg kézzel írott és rajzolt könyv 11 szöveges oldalból és 9 képből állt. Ezek a rajzok ihlették az ellenző elkészítését. Az Attila-mondakör a századforduló magyar történelemtudatának meghatározójává vált a hun-magyar közös eredet számos tervén, kivitelezett alkotáson felbukkant. A Maróti Géza által tervezett, szintén 1909-ben épült velencei Magyar Ház mozaikjai – melyeket Körösfői Kriesch Aladár tervezett – szintén erre a mondakörre épültek. Nagy Sándor pedig Attila lakomáját ábrázolta a központi üvegablakon.

Kozma Lajos: Kós Károly ex librise
1909

3. Toroczkai Wigand Ede (1869–1945)

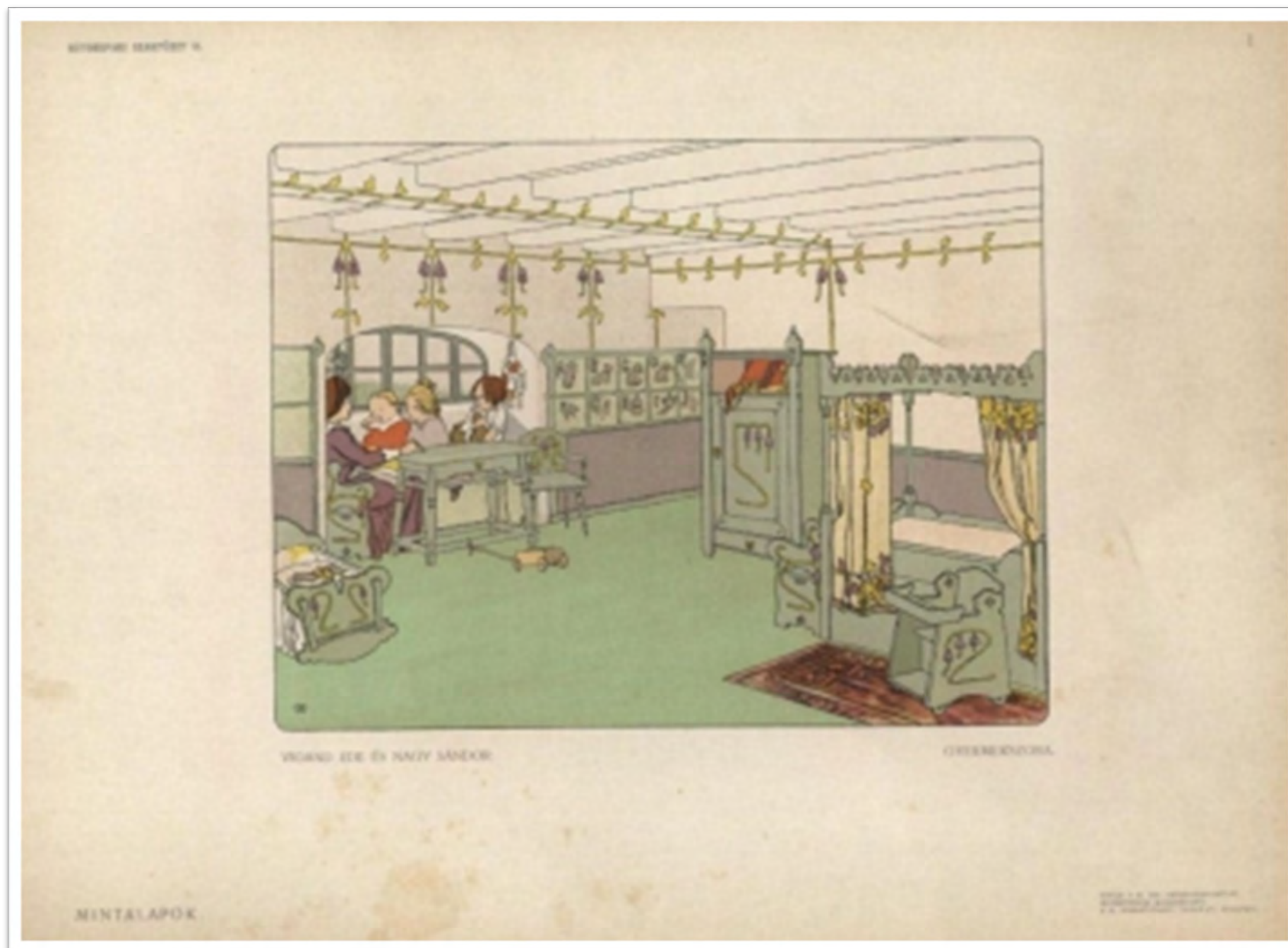
BELSŐÉPÍTÉSZET!

Építész, iparművész, belsőépítész, író, grafikus, az Iparművészeti Iskola tanára, a Gödöllői Művésztelep (1901–1920) tagja. Kezdetben Steindl Imre vezetésével az Országház építésén dolgozott. Az angol Arts & Crafts mozgalom hatására az iparművészet felé fordult, majd Kós Károly és Jánszky Béla mellett az erdélyi népművészet megismerésével egy új formanyelvet alakított ki.

1907-ben Marosvásárhelyre költözött, ahol a környék falvai számára közösségi épületeket, iskolákat tervezett. 1912-ben észak-európai körutat tett, többek között Oslóba, Helsinkibe, Szentpétervárra és Moszkvába is eljutott. Az első világháború idején települt vissza Budapestre.

3.1 Mely művek köthetők a nevéhez az Iparművészeti Múzeum gyűjteményéből?

Mintalap – gyerekszoba berendezésének terve
Illusztráció: Nagy Sándor, tervező: Toroczkai Wigand Ede,
1903 körül, II. füzet, 1. lap.

Mitől különleges?

Toroczkai Wigandot szoros kapcsolat fűzte a Gödöllői Művésztelep alkotóihoz. Számos esetben dolgoztak együtt bútorokon, enteriőrökön, így az itt bemutatott gyerekszoba mintalapján is: Toroczkai Wigand tervezte a bútorformákat, Nagy Sándor a díszítményeket. A gyerekszoba berendezése a kisgyermek igényeihez igazodott: a kisméretű, könnyen mozgatható bútorokkal a gyerekszoba számos változatban berendezhető volt, így kisebb és nagyobb gyermekek igényeihez is alkalmazható volt a kivitelező mesterek számára. A tárgyak arányai a gyerekek igényeihez és méreteihez igazodtak: a rajzon érezhető, hogy a művészek őszinte érdeklődéssel fordultak a gyerekek felé.

3.2 Mely művek köthetők a nevéhez az Iparművészeti Múzeum gyűjteményéből?

Kiállításfotó: Konyha berendezése az Iparművészeti Társulat 1907. évi tavaszi kiállításán
Fotó

Mitől különleges?

A szecesszió a lakás minden területét igyekezett átalakítani, művészi értékkel megtölteni. A lakóterek mellett a kiszolgáló helyiségek is felkeltették az iparművészek érdeklődését, így konyhaberendezések tervezésére is sor került. A törekvést az Iparművészeti Társulat is támogatta, 1902-ben pályázatot írtak ki konyhabútorok tervezésére. Az első díjat Toroczkai Wigand Ede nyerte el. Az iparművész több konyhaberendezése is ismert archív fényképekről.

A szecesszió magyar népi építésze

Fogalomtár

- **rizalit:** a homlokzat síkjából kiemelkedő tömegrész
- **attika:** az épület főpárkánya fölötti mellvédszerű fal, mely lehet tömör vagy áttört jellegű

Olvass tovább!

- ✓ <http://www.mke.hu/lyka/05/303-310-markusgeza.htm>
- ✓ <https://epiteszforum.hu/kolteszet-vasbetonbol-medgyaszay-istvan-epiteszete>
- ✓ <http://www.mke.hu/lyka/12/010-014-markus.htm>
- ✓ <https://noklapja.nlcafe.hu/kulonszamok/kulonszamok-enterior/2017/11/17/dizajn-anno-komor-marcell-a-szecesszio-nagy-epitesze/>
- ✓ http://www.magjarszemle.hu/cikk/20090728_toroczka_i_wigand_ed_e_az_elfelejtett_epitesz
- ✓ Sisa József (2013, szerk.): *A magyar művészet a 19. században. Építészet és iparművészet* (A magyarországi művészet története 5/1.) Osiris Kiadó, Budapest.
- ✓ Ludmann Mihály (2017; második, javított kiadás): *A magyar építészet mesterei*. L'Harmattan Kiadó, Budapest.
- ✓ Aradi Nóra (1981, szerk.): *Magyar művészet, 1890–1919. 2. – A magyarországi művészet története 6/2*. Akadémia Kiadó, Budapest.
- ✓ Sisa József, Dora Wiebenson (1998, szerk.): *Magyarország építészetének története*. Vince Kiadó, Budapest. 249–275. old.